

Raymond Aron (1905–1983) – sitoutunut tarkkailija

ANNE MARIE AHONEN

Raymond Aronin kuolemasta tuli viime syksynä kuluneeksi kymmenen vuotta. Samoihin aikoihin on Ranskassa virinnyt keskustelu suurten intellektuellien häviämisestä Ranskan yhteiskunnallisen keskustelun näyttämöltä Foucault'n, Sartren ja Aronin myötä.

Aronia on julkisuudessa tarkasteltu usein suhteessa Sartreen, enemmän kuin Sartrea suhteessa Aroniin. Hänen tuotantonsa on jopa nähty reaktion Sartren ajatteluun. Tämänkaltainen tulkintatapa ei kuitenkaan ota huomioon Aronin laajempaa suhdetta yhteiskuntatieteisiin ja hänen kiinnostustaan meneillään olevaan historiaan.

Aronin tuotannon merkitystä on myös ryhdytty uudelleen arvioimaan kansainvälisen politiikan oppiaineen keskusteluissa. Laajemmin tämä liittyy poststrukturalistiseen ja postpositivistiseen virtaukseen, jotka ovat omalta osaltaan tukeneet paluuta klassikkojen lukemiseen uudesta näkökulmasta. Näissä lukutavoissa on korostunut klassikkojen kyky ottaa huomioon olemisen historiallisuus ja arvot sekä mahdottomuus ottaa maailmaa haltuun positivismin keinoin. Paitsi Aron myöskin Hedley Bull ja Martin Wight ovat nousseet keskustelujen keskiöön.

Aron ja journalismi

Raymond Aronin uran keskeinen jännite liittyi journalistin ja toisaalta yhteiskuntatieteilijän (poliittinen sosiologia, kansainvälinen politiikka) rooleihin. Ranskalaisessa tiedemaailmassa hänen

aktiivinen osallistumisensa päivänpoliittiseen kommentointiin (vuosina 1947–1977, yhteensä 1400 artikkelia Le Figarossa) perustui yhteiskunnallisten, poliittisten ja taloudellisten ilmiöiden mahdollisimman monipuoliseen analysointiin *empiirisen ja ymmärtävän tieteellisen analyysin* pohjalta (Soutou 1991, 1).

Aronin positio poikkesi marxilaisista analyyseistä, joissa asetettiin historiallisen merkityksen ykseys (proletariaatin voitto kapitalismista) ja porvarien vastustaminen keskeisiksi tavoitteiksi. Vaikka Aron jakoi Sartren kanssa saman koulutuksen ja kiinnostuksen saksalaiseen ajatteluun, syntynyt polarisaatio heidän välillään liittyy Sartren väkivallanfilosofiaan ja toisaalta tämän antikommunistien kritiikkiin ja Neuvostoliiton ihannoituihin aina 1968 saakka (Bavarez 1993, 238–241; Aron 1975, x–xvi).

Toisen maailmansodan jälkeen Aron hahmona marginalisoitui ranskalaisessa vasemmiston dominoimassa älymystökentässä. Yleisenä lausahduksena todettiin, että on parempi olla väärässä Sartren kanssa kuin olla samaa mieltä Aronin kanssa. Pierre Bourdieu totesi vielä 1991, että Aron on väärässä, vaikka hän puhuukin totta, koska hän oikeassa huonoista syistä (George 1993, 914). Vasemmistointellektuelleihin kuulunut Michel Winock on todennut vuosikymmeniä myöhemmin Aronin osoittaneen älyllistä rehellisyyttä ja rohkeutta asettuessaan vastustamaan ajassa liikkunutta päävirtausta, joka määritteli hänet oikeistointellektuelliksi herjaavassa sävyssä (Bavarez 1993, 501–502).

Poliittinen toiminta ja ajattelu

Aronin elämäntyössä keskeinen jännite muodostuu poliittisen toiminnan ja akateemisen 'puhtaan' ajattelun suhteesta. Toisen maailmansodan aikainen oleskelu Lontoossa muodosti tässä mielessä keskeisen käännekohdan filosofi Aronin ja poliittisen Aronin välillä. Aron pohti jo 1930-luvulla ymmärtämisen mahdollisuuksia ja rajoja ja tutustui laajasti saksalaiseen ajatteluun. Hänen dialoginsa Weberin tuotannon kanssa muodostui merkittäväksi myöskin hänen lehtimiesuralleen.

Aron korosti välttämättömyyttä pyrkiä ymmärtämään inhimillisen todellisuuden monimerkityksellisuutta ja toimijoiden toiminnalleen antamia merkityksiä. Toimijoiden lisäksi on analysoitava laajempaa kontekstia; ideologioita, instituutioita, resursseja ja regimejä. (Mahoney 1992, 122.)

Tämän hermeneuttisen lähtökohdan lisäksi Aron pohti kommentoijan roolia ja velvollisuuksia. Hän korosti välttämättömyyttä hylätä vakaumuksen etiikka (naivi idealismi) ja korosti vastuun etiikkaa. Vastuun etiikka merkitsee valtiomiesten tarvetta olla varovainen ja perustaa toimintansa ja päätöksensä analyysiin, jossa otetaan monipuolisesti huomioon toiminnan kontekstin pakotteet ja toimintamarginaalit (valintamahdollisuudet, jotka valtiomies kohtaa eli prakseologia).

Aron sitoutuu itse vastuuta tuntevan kansalaisen etiikkaan ja kritisoi niitä, jotka halusivat nostaa mielikuvituksen valtaan (imagination au pouvoir) ja unohtaa todelliset realiteetit (Mahoney 1992, 126).

Vastuun etiikan lisäksi Aronilla on ajatus historiallisesta subjektista, jonka ymmärtäminen tapahtuu muuttuvassa maailmassa. Vakaumuksen etiikalle ei ole olemassa valmiita imperatiiveja, joita voitaisiin automaattisesti tai mekanistisesti noudattaa. Tämän vuoksi siihen kytkeytyy ajatus vapaudesta tietyissä puitteissa. Aron kamppaili relativismin ongelman kanssa: miten ratkaista toiminnan pluralistisuudesta nousevat antinomiat ja konfliktit.

Aron korostaa weberiläisittäin todellisuuden konfliktuaalisuutta, mutta toisin kuin Weber hän ei päädy arvonihilismiin tai -relativismiin (Aron 1959, 39). Järjen avulla ei ole mahdollista poistaa muuttuvaa ja ristiriitaisista pyrkimyksistä koostuvaa historiaa.

Suhteessa marxilaisuuteen Aron korosti välttämättömyyttä ottaa historia vakavasti eikä yritä hävittää sitä. Ei ole olemassa yhtä kehityskulkua, joka määrittäisi lopullisesti historian merkityksen ja ratkaisisi konfliktit. (Mahoney 1992, 25.)

Vastuun etiikka ja liberaali poliittinen realismi

Kieltäessään idealistisen lähtökohdan tai kiihkopasifismin Aron ankkuroi oman lähtökohtansa poliittiseen realismiin siinä mielessä, että hän korostaa 'konkreetista' analyysiä erilaisista valtasuhteista, niiden perustasta ja ehdoista ja kontekstista eikä moraalisten imperatiivien projisointia sellaisenaan.

Tämä liikeyhdys nuoruuden ajan Alanin opettamasta pasifismista liittyy Aronin poliittiseen kypsymiseen 1940-luvulla. Tuolloin hän kirjoitti 'pakolaisena' emigranttina ja ulkoisesti määriteltynä juutalaisena olosuhteissa, joissa olisi psykologisesti ollut helppoa ruokkia tunteenomaisia reaktioita ja harjoittaa propagandaa.

Aronilta on tivattu, miksi hän aina suhtautuu kylmän viileästi ja analyttisesti toisen maailmansodan aikaisiin tapahtumiin eikä esimerkiksi tuomitse niitä ranskalaisia, jotka toimivat miehittäjän ehdoilla Vichyn hallituksen aikana (Aron 1981, 104–106). Aron on todennut, ettei hän katso moraalisten tuomioiden langettamisen olevan oma päämääränsä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitoutumattomuutta arvoihin. Aronia voitaisiinkin luonnehtia liberaaliksi siinä mielessä, että hän hyväksyi pluralismin ja sitoutui itse länsimaisen demokratian kannalle totalitarismiä vastaan analysoidessaan teollisen yhteiskunnan problematiikka erilaisissa poliittisissä konteksteissa (Mahoney 1992, 89).

1930-luvulla Aron pelkäsi kansalaissotaa ja kritisoi Front populaiaren politiikkaa, joka ei ottanut riittävästi huomioon taloudellisia realiteetteja. Hänen patriotisminsa ja maltillinen nationalisminsa näkyivät hänen huolenaan Ranskan tulevaisuudesta ja kansallisesta eheydestä. Kaikissa hänen analyysissään tämä huoli perustuu silloisen poliittisen, sosiaalisen ja taloudellisen kontekstin analyysiin, johon yhdistyi eettisenä lähtökohtana liberaali patriotismi.

Suuri osa Aronin analyysistä pyrkii tietyn tyyppiseen viileyteen ja tunteenomaisuuden hil-

litsemiseen. Aron pyrki ymmärtämään ja selittämään, mutta hän ei asetu Jumalan paikalle. Aron tarkastelee yhteiskuntaa päätöksentekijän näkökulmasta: millaisissa dilemmoissa tämä toiminnassaan elää ja mitkä ovat vaihtoehdot ja toiminnan marginaalit. Tämä sitoutuminen on tietoista ja se selittää myöskin Aronin sitoutumisen klassiseen poliittiseen realismiin. Sen sijaan että luotaisiin uusia utopioita on pohdittava niitä pakotteita ja tilanteita, joissa tässä ja nyt eletään.

Vaikka Aron asettautuu päätöksentekijän näkökulmaan tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hän olisi myynyt itsensä valtaistuutuille. Suhteessa Charles de Gaulleen hän säilytti aina kriittisen etäisyytensä jopa siinä mielessä että jälkimmäinen totesi, ettei Aron koskaan ollut gaullisti. Tämä merkitsee tietäntyyppistä yksinäisyyttä suhteessa tutkimuskohteeseen ja maailmaan: olla sitoutunut mutta myöskin vapaa ottamaan etäisyyttä.

Aronin teos *Opium des intellectuels* eristi hänet 1950-luvulla vasemmistoölymystöstä ja marginalisoi hänet pitkäksi ajaksi. Vastaavasti hänen lehtimiehen työnsä (kirjoitti France Libressä) Lontoossa sodan aikana asetti hänet tilanteeseen, jossa hän oli marginaalissa juutalaisuutensa vuoksi.

Aronin suhde lehtikirjoitteluun oli ajoittain ongelmallinen. Toisaalta hänen keskeiset pääteoksensa saivat ravintoa päivänpoliittisesta kommentoinnista, mutta toisaalta ne veivät aikaa akateemisemmalta työltä. Onkin sanottu, että ilman lehtiartikkeleita Aron olisi ollut Ranskan toinen Montesquieu (Aron 1983, 720). Aron on itse todennut, että toinen maailmansota suurena kokemuksenä vei hänet pois akateemisen elämän neitseellisyydestä ja pakotti ja opetti hänet kiinnostumaan politiikasta, jonka ymmärtämiseen ranskalainen koulutusjärjestelmä oli antanut huonot eväät. Askel journalismiin kuvaa askelta kohti poliittisen elämän ymmärtämistä, johon Aronilla oli kuitenkin aina tietty etäisyys sitoutuneena observoijana, sillä hän oli harvoin yhtä mieltä virallisen linjan kanssa (Soutou 1991, 2).

Aron tunsikin henkilökohtaisesti Henry Kissingerin, joka Pariisin kaupungintalolla pidetyssä kollokviossa (1991) korosti Aronin olleen hänelle suuri opettaja. Aron on muistelmissaan todennut, ettei olisi koskaan voinut olla prinssien neuvonantaja ottamalla vastuu esimerkiksi Vietnamin pommittuksista (Aron 1983, 742). Aronille poliit-

tisen toiminnan eidoksena ei ole yksinomaan toutteen pyrkiminen. Aron ei halunnut itse olla varsinainen poliittinen toimija, mutta hän halusi ymmärtää poliittisten toimijoiden maailmaa ja ottaa huomioon näiden dilemmat.

Tässä mielessä Aron osallistui poliittiseen keskusteluun hermeneuttisella yhteiskunta-analyysillä, joissa korostui toimijoiden toiminnalleen antamien merkitysten ymmärtäminen sekä toiminnan kontekstin rakenteelliset ominaisuudet ja suhde osien ja kokonaisuuden välillä. Tämä erottaa hänet esimerkiksi Kenneth Waltzin neorealismista, joka pyrkii erottelemaan tiukasti systeemiä ja yksikkötason syyt toisistaan, jotta selittäminen ja ennustaminen olisi mahdollista. Aronin näkökulmasta inhimillinen todellisuus on liian monimuotoinen, jotta yksittäisten muuttujien avulla tehty kausaalianalyysi voisi tuottaa universaalisti päteviä ennustettavia lainalaisuuksia.

Johtopäätökset

Aronin suhde Ranskassa vallinneeseen laajaan vasemmistointellektuellien piiriin määritteli hänet aina 1970-luvulle saakka oikeistolaiseksi. Aronin lehtiartikkelit olivat kriittisiä ja reflektiivisiä ja rajoituivat vastuun etiikan vaatimuksiin. Tässä mielessä Aron edusti kansainväliselle politiikalle ominaista *valtavirtaa*, jossa sitoudutaan toimijoiden toiminnan pakotteiden ymmärtämiseen ja toiminnan marginaalien selvittämiseen konfliktuaalisessa maailmassa. Tämä on yksi syy, miksi Aronia voidaan myöskin kritisoida. Hän ei pyrkinyt rikkomaan ajatuksellisesti kylmien realiteettien asettamia rajoitteita ja luomaan vaihtoehtoisia tapoja ajatella maailmaa. Toisaalta hänen etäisyyden ottonsa virallisesta linjasta ja laaja klassinen sivistyksensä teki hänestä jotakin enemmän kuin dogmaattisen virallisen linjan tukijan.

Aronilla ei ollut kriittisen teorian mukaisesti emansipatorisen politiikan konseptiota eikä häntä käsitellyt esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan roolia valtioidenvälisessä toiminnassa. Aron käsiteli erilaisia yhteiskuntatyyppisiä (esim. hyvinvointivaltio) ja vertaili niiden poliittisia rakenteita ja totesi kaikkissa yhteiskunnissa olevan eliittejä ja hierarkioita, jotka poikkeavat toisistaan.

Historiallisesta perspektiivistä voidaan pohtia, missä määrin Aron selviytyi kamppailussa vasemmistointellektuellien kanssa, jotka korostivat

kirjallisia (littéraire) ja abstrakteja analyysyjä vastakohtana yhteiskuntatieteellisille lähestymistavoille. Sartre vaikutus kahteen sukupolveen heti toisen maailmansodan jälkeen ja myöhemmin 1960-luvulla oli suuri (Bavarez 1993, 247).

Nykyisin ranskalainen älymystö ei polarisoidu enää samalla tavoin kuin 20 vuotta sitten, minä vuoksi monet ristiriidat ovat hautautuneet. Ranskassa ei enää ole nk. suuria intellektuelleja samassa mielessä kuin ennen. Aronilta itseltään ei jäänyt koulukuntaa, vaan joukko ihmisiä, jotka ovat säilyttäneet elementtejä Aronin liberaalista lähestymistavasta (Commentaire-lehti, Jean-Claude Casanova, Pierre Hassner, Pierre Mament).

LÄHTEET

- Aron, Raymond (1959): Esipuhe, teoksessa Max Weber, *Le savant et le politique*. Plon, Pariisi.
- Aron, Raymond (1975): *History and the Dialectic of Violence*. Suffolk, Richard Clay Ltd.
- Aron, Raymond (1981): *Le spectateur engagé. Entretiens avec Jean-Louis Missika et Dominique Wolton*. Julliard, Pariisi.
- Aron, Raymond, *Mémoires, 50 ans de réflexion politique*. Julliard, Pariisi.
- Bavarez, Nicolas (1993) Raymond Aron, *Un moraliste au temps des idéologies*. Flammarion, Pariisi.
- George, François (1993): Raymond Aron, célèbre inconnu. *Critique*, vol. XLIX, no. 559, s. 914–915.
- Mahoney, Daniel (1992): *The Liberal Political Science of Raymond Aron*. Rowman & Littlefield, Lanham.
- Soutou, Georges-Henri (1990): Johdanto, Raymond Aron, *Les Articles de politique internationale dans Le Figaro de 1947–1977, Tome Premier, La Guerre froide (Juin 1947 à mai 1955)*. (mimeo)